॥ तैत्तिरीय संहिता॥

॥प्रथमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे प्रथमः प्रश्नः॥

वायव्य १ श्वेतमालंभेत् भूतिंकामो वायुर्वे क्षेपिंष्ठा देवतां वायुमेव स्वेनं भागधेयेनोपं धावित् स एवेनं भूतिं गमयित् भवंत्येवातिंक्षिप्रा देवतेत्यांहुः सैनंमीश्वरा प्रदह् इत्येतमेव सन्तं वायवे नियुत्वंत् आलंभेत नियुद्वा अंस्य धृतिंधृत एव भूतिमुपैत्यप्रंदाहाय् भवंत्येव (१)

वायवे नियुत्वंत आलंभेत ग्रामंकामो वायुर्वा इमाः प्रजा नंस्योता नेनीयते वायुमेव नियुत्वंन्त् स्वनं भाग्धेयेनोपं धावित् स एवास्मैं प्रजा नंस्योता नियंच्छति ग्राम्येव भंवित नियुत्वंते भवित ध्रुवा एवास्मा अनंपगाः करोति वायवे नियुत्वंत आलंभेत प्रजाकांमः प्राणो व वायुरंपानो नियुत्प्रांणापानौ खलु वा एतस्यं प्रजाया (२)

अपंक्रामतो योऽलं प्रजायै सन्प्रजां न विन्दतें वायुमेव नियुत्वंन्त्र स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावति स एवास्मैं प्राणापानाभ्यां प्रजां प्रजनयति विन्दतें प्रजां वायवें नियुत्वंत आलंभेत ज्योगांमयावी प्राणो वै वायुरंपानो नियुत् प्राणापानौ खलु वा एतस्मादपंत्रामतो यस्य ज्योगामयंति वायुमेव नियुत्वंन्त् इ स्वेनं भागधेयेनोपं (३)

धावति स प्रवास्मिन्प्राणापानौ दंधात्युत यदीतासुर्भवंति जीवंत्येव प्रजापंतिर्वा इदमेकं आसीथ्सोऽकामयत प्रजाः पृश्न्थ्यंज्येति स आत्मनो वृपामुदंक्खिद्तामुग्नौ प्रागृंह्णात्ततो-ऽजस्तूंपुरः समंभवृत्तः स्वाये देवताया आऽलंभत् ततो वै स प्रजाः पृश्नंसृजत् यः प्रजाकांमः (४)

पृशुकांमः स्याथ्स एतं प्रांजापृत्यम्जं तूंप्रमालंभेत प्रजापंतिमेव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावति स एवास्मैं प्रजां पृश्न्य्यज्ञंनयति यच्चंश्रुणस्तत्पुरुषाणाः रूपं यत्तूप्रस्तदश्वांनां यद्न्यतोद्नतद्गवां यदव्यां इव शुफास्तदवीनां यद्ज-स्तद्जानांमेतावंन्तो वै ग्राम्याः पृशवस्तान् (५)

रूपेणैवावंरुन्थे सोमापौष्णं त्रैतमालंभेत पृशुकांमो ह्रौ वा अजायै स्तनौ नानैव द्वाव्भिजायेंते ऊर्जं पृष्टिं तृतीयः सोमापूषणांवेव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावित तावेवास्मै पृश्चन्प्रजनयतः सोमो वै रेतोधाः पूषा पंशूनां प्रंजनियता सोमं पृवास्मै रेतो दर्धाति पूषा पृश्चन्प्रजनयत्यौद्म्बरो यूपो भवत्यूर्ग्वा उंदुम्बर ऊर्क्पशवं ऊर्जेवास्मा ऊर्जं पृशूनवंरुन्थे॥ (६)

भवंत्येव प्रजायां आमयंति वायुमेव नियुत्वंन्तुङ् स्वेनं भागुधेयेनोपं प्रजाकांमुस्तान् यूपस्रयोदश

च।॥______

प्रजापितः प्रजा अंसृजत् ता अंस्माथ्सृष्टाः परांचीरायुन्ता वरुंणमगच्छुन्ता अन्वैत्ताः पुनंरयाचत् ता अंस्मै न पुनंरददाथ्सौं-ऽब्रवीद्वरं वृणीष्वार्थं मे पुनंदेंहीति तासां वर्माऽलंभत् स कृष्ण एकंशितिपादभवद्यो वरुंणगृहीतः स्याथ्स एतं वांरुणं कृष्णमेकंशितिपादमालंभेत् वरुंण- (७)

मेव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावति स पृवैनं वरुणपाशान्मुंश्वति कृष्ण एकंशितिपाद्भवति वारुणो ह्येष देवतंया समृंद्धे सुवंभानुरासुरः सूर्यं तमंसाऽविद्धत्तस्में देवाः प्रायंश्वित्तिमैच्छुन्तस्य यत्प्रंथमं तमोऽपाघ्रन्थमा कृष्णाऽविरभवद्यद्वितीय् सा फल्गुंनी यत्त्तीय् सा बंलुक्षी यदंद्धस्थाद्पाकृंन्तुन्थ्साऽविऽर्वशा (८)

समंभव्ते देवा अंब्रुवन्देवपृशुर्वा अयर समंभूत्कस्मां इममालंपस्यामह् इत्यथ् वै तर्ह्याल्पां पृथिव्यासीदजाता ओषंधयस्तामविं वृशामांदित्येभ्यः कामायाऽलंभन्त ततो वा अप्रंथत पृथिव्यजांयन्तौषंधयो यः कामयेत् प्रथेय पृश्भिः प्र प्रजयां जायेयेति स एतामविं वृशामांदित्येभ्यः कामा- (९)

यऽऽ लेभेतादित्यानेव काम् इस्वेनं भाग्धेयेनोपं धावित् त एवैनं प्रथयंन्ति पृशुभिः प्र प्रजयां जनयन्त्यसावांदित्यो न व्यंरोचत् तस्मैं देवाः प्रायंश्चित्तिमैच्छुन्तस्मां एता मृल्हा आलंऽभन्ताग्नेयीं कृष्णग्रीवी स् सर्हितामैन्द्री श्वेतां बार्हस्पत्यां ताभिरेवास्मिन्नचंमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मां एता मुल्हा आलंभे (१०)

एव देवताः स्वेनं भागधेयेनोपं धावति ता एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं

ताऽऽग्नेयीं कृष्णग्रीवी र सर्हितामैन्द्री ३ श्वेतां बार्हस्पत्यामेता

देधित ब्रह्मवर्चस्येव भेवित वसन्तौ प्रातरौग्नेयों कृष्णग्रीवीमालंभेत ग्रीष्मे मध्यन्दिने सर्श्हतामैन्द्रीर श्ररद्यंपराह्ने श्वेतां बांर्हस्पत्यां त्रीणि वा आंदित्यस्य तेजारेसि वसन्तौ प्रातर्ग्रीष्मे मध्यन्दिने श्ररद्यंपराह्ने यावन्त्येव तेजारेसि तान्ये- (११) वाव रुन्धे संवथ्सरं पूर्यालंभ्यन्ते संवथ्सरो वे ब्रह्मवर्च्सस्यं प्रदाता संवथ्सर एवास्मैं ब्रह्मवर्च्स प्रयंच्छिति ब्रह्मवर्चस्येव भविति गृभिणयो भवन्तीन्द्रियं वे गर्भ इन्द्रियमेवास्मिन्दधित सारस्वतीं मेषीमालंभेत य ईश्वरो वाचो विदेतोः सन्वाचं न वदेद्वाग्वै सर्रस्वती

वाचं दधाति प्रविद्ता वाचो भंवत्यपंत्रदती भवित् तस्मान्मनुष्याः सर्वां वाचं वदन्त्याग्नेयं कृष्णग्रींवमा लंभेत सौम्यं बुभ्रं ज्योगांमयाव्यग्निं वा एतस्य शरींरं गच्छिति सोमु॰ रसो यस्य ज्योगामयंत्यग्नेरेवास्य शरींरं निष्क्रीणाति सोमाद्रसंमुत यदीतासुर्भविति जीवेत्येव सौम्यं बुभुमालंभेताग्नेयं कृष्णग्नीवं प्रजाकांमः सोमो (१३)

सर्रस्वतीमेव स्वेनं भागधेयेनोपं धावति सैवास्मिन् (१२)

वै रेतोधा अग्निः प्रजानां प्रजनयिता सोमं एवास्मै रेतो दर्धांत्यग्निः प्रजां प्रजनयति विन्दते प्रजामाग्नेयं कृष्णग्रीविमालंभेत सौम्यं बभुं यो ब्राँह्मणो विद्यामनूच्य न विरोचेत यदाँग्नेयो भवंति तेर्ज एवास्मिन्तेनं दधाति यथ्सौम्यो ब्रह्मवर्चसं तेनं कृष्णग्रीव आग्नेयों भंवति तमं एवास्मादपंहन्ति श्वेतो भंवति (१४)

प्रथमः प्रश्नः

रुचंमेवास्मिन्दधाति बुभुः सौम्यो भवति ब्रह्मवर्चस-मेवास्मिन्त्विषं दधात्याग्नेयं कृष्णग्रीवमालंभेत सौम्यं बभुमाँग्नेयं कृष्णग्रीवं पुरोधायाः स्पर्धमान आग्नेयो वै ब्राँह्मणः सौम्यो रांजन्यों ऽभितः सौम्यमाँग्नेयौ भंवतस्ते जंसैव ब्रह्मणोभयतों राष्ट्रं परिंगृह्णात्येक्धा सुमावृङ्के पुर एनं दधते॥ (१५)

लुभेत् वर्रुणं वृशैतामिवं वृशामांदित्येभ्यः कामांय मुलुहा आलंभेत् तान्येव सैवास्मिन्थ्सोमः श्वेतो

देवासुरा एषु लोकेष्वंस्पर्धन्त स एतं विष्णुंर्वामनमंपश्यत्त इ स्वायै देवताया आऽलंभत ततो वै स इमाझाँकानभ्यंजयद्वैष्णवं वांमुनमालंभेत स्पर्धमानो विष्णुंरेव भूत्वेमाल्लौंकानुभिजंयति विषंमु आर्लभेत विषंमा इव हीमे लोकाः समृद्ध्या इन्द्राय मन्युमते मनस्वते ललामं प्राशृङ्गमालंभेत सङ्ग्रामे (१६)

सं यंत्त इन्द्रियेण वै मन्युना मनसा सङ्ग्रामं जयतीन्द्रमेव मंन्युमन्तं मनस्वन्त इस्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवास्मिन्निन्द्रियं मृन्युं मनों दधाति जयंति त॰ संङ्गामिन्द्रांय म्रुर्त्वते पृश्विस्कथमालंभेत ग्रामंकाम् इन्द्रंमेव म्रुर्त्वंन्तुः स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावति स एवास्मै सजातान्प्रयंच्छति ग्राम्येव भवति यदंषभस्ते- (१७)

नैन्द्रो यत्पृश्चिस्तेनं मारुतः समृंद्धौ पृश्चात्पृंश्चिस्कथो भंवति पश्चादन्ववसायिनीमेवास्मै विशं करोति सौम्यं बुश्रुमालंभेतान्नंकामः सौम्यं वा अन्नू सोमंमेव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावति स एवास्मा अन्नं प्रयंच्छत्यन्नाद एव भंवति बुश्रुभंवत्येतद्वा अन्नंस्य रूप समृद्धौ सौम्यं बश्रुमालंभेत यमल १ (१८)

राज्याय सन्तर्भ राज्यं नोपनमें थ्यौम्यं वै राज्य स्सोमंमेव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावित स एवास्में राज्यं प्रयंच्छुत्युपैन स्राज्यं नंमित बुभुर्भवत्येतद्वै सोमंस्य रूप समृद्ध्या इन्द्रांय वृत्रतुरे लुलामं प्राशृङ्गमालंभेत गृतश्रीः प्रतिष्ठाकांमः पाप्मानंमेव वृत्रं तीर्त्वा प्रतिष्ठां गंच्छुतीन्द्रांयाभिमातिष्रे लुलामं प्राशृङ्गमा- (१९)

गच्छुतान्द्रायाममातिष्ठ लुलाम प्राशृङ्गमा- (१९)
लेभेत यः पाप्मनां गृहीतः स्यात्पाप्मा वा अभिमांतिरिन्द्रंमेवाभिम्
स्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवास्मांत्पाप्मानंमभिमातिं प्रणुंदत् इन्द्रांय विज्ञणे लुलामं प्राशृङ्गमालंभेत् यमल् राज्याय सन्तर्र राज्यं नोपनमेदिन्द्रंमेव विज्ञण्ड् स्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवास्मे वज्रं प्रयंच्छिति स एनं वज्रो भूत्यां इन्य उपैनर राज्यं नंमित लुलामः प्राशृङ्गो भंवत्येतद्वै वर्ज्जस्य रूप समृद्धै॥ (२०)

सङ्ग्रामे तेनालंमभिमातिष्रे लुलामं प्राशृङ्गमेनं पश्चंदश च।3।॥————[३] असार्वादित्यो न व्यंरोचत तस्मै देवाः प्रायंश्चित्ति-

मैच्छुन्तस्मां पृतान्दशंर्षभामाऽलंभन्त तयैवास्मिन्नुचंमदधुर्यो ब्रंह्मवर्च्सकामः स्यात्तस्मां पृतान्दशंर्षभामाऽलंभन्त तयैवास्मिन्नुचंमदधुर्यो स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावति स पृवास्मिन्ब्रह्मवर्च्सं दंधाति ब्रह्मवर्च्स्येव भंवति व्सन्तौ प्रातस्त्रीहुँलामानालंभेत ग्रीष्मे मध्यन्दिने (२१)

त्रीञ्छिंतिपृष्ठाञ्छ्ररद्यंपराह्णे त्रीञ्छिंतिवारात्रीणि वा आदित्यस्य तेजार्ससे वसन्तां प्रातर्ग्रीष्मे मध्यन्दिने शरद्यंपराह्णे यावन्त्येव तेजार्ससे तान्येवावंरुन्धे त्रयंस्रय आलंभ्यन्ते-ऽभिपूर्वमेवास्मिन्तेजों दधाति संवथ्सरं पूर्यालंभ्यन्ते संवथ्सरो वै ब्रह्मवर्चसस्यं प्रदाता संवथ्सर प्रवास्में ब्रह्मवर्चसं प्रयंच्छिति ब्रह्मवर्चस्येव भवति संवथ्सरस्यं पुरस्तौत्प्राजापुत्यं कद्गु- (२२)

मार्लभेत प्रजापंतिः सर्वा देवतां देवतां स्वेव प्रतितिष्ठति यदिं बिभीयाद्दुश्चर्मा भविष्यामीतिं सोमापौष्णः श्याममार्लभेत सौम्यो वै देवत्या पुरुषः पौष्णाः पृशवः स्वयैवास्मैं देवत्या पृशुभिस्त्वचं करोति न दुश्चर्मा भवति देवाश्च वै यमश्चास्मिं छोकेंऽस्पर्धन्त स यमो देवानांमिन्द्रियं वीर्यमयुवत तद्यमस्यं (२३) यमृत्वं ते देवा अंमन्यन्त यमो वा इदमंभू द्यद्वय इस्म इति ते प्रजापंतिमुपांधावन्थ्स एतौ प्रजापंतिरात्मनं उक्षवृशौ निरंमिमीत् ते देवा वैष्णावरुणीं वृशामाऽलंभन्तैन्द्रमुक्षाण्नतं वर्रणेनैव ग्रांहियत्वा विष्णुंना युज्ञेन प्राणुंदन्तैन्द्रेणैवास्यैन्द्रियमंवृञ्जत् यो भ्रातृंव्यवान्थ्स्याथ्स स्पर्धमानो वैष्णावरुणीं (२४)

वृशामालंभेतेन्द्रमुक्षाणं वर्रणेनेव भ्रातृंव्यं ग्राहियत्वा विष्णुंना यज्ञेन प्रणुंदत पुन्द्रेणैवास्येन्द्रियं वृङ्के भवंत्यात्मना परांस्य भ्रातृंव्यो भवतीन्द्रो वृत्रमंहुन्तं वृत्रो हृतः षोंड्शिभंभींगैरंसिनात्तस्यं वृत्रस्यं शीर्षतो गाव उदांयन्ता वैदेह्योऽभवन्तासांमृष्भो जघनेऽनूदैत्तमिन्द्रों- (२५)

चायथ्सोऽमन्यत् यो वा इममालभेत् मुच्येतास्मात्पा-प्मन् इति स आग्नेयं कृष्णग्रीवमालंभतैन्द्रमृष्भं तस्याग्निरेव स्वेन भाग्धेयेनोपंसृतः षोडश्रधा वृत्रस्यं भोगानप्यंदह-दैन्द्रेणेन्द्रियमात्मन्नधत्त् यः पाप्मनां गृहीतः स्याथ्स आग्नेयं कृष्णग्रीवमालंभेतैन्द्रमृष्भमृग्निरेवास्य स्वेनं भाग्धेयेनोपंसृतः (२६)

पाप्मान्मपिं दहत्यैन्द्रेणैन्द्रियमात्मन्धेत्ते मुच्येते पाप्मनो भवत्येव द्यांवापृथिव्यां धेनुमालंभेत् ज्योगंपरुद्धोऽनयोर्हि वा एषोऽप्रंतिष्ठितोऽथैष ज्योगपंरुद्धो द्यावांपृथिवी एव स्वेनं भागुधेयेनोपं धावति ते एवैनं प्रतिष्ठां गंमयतः प्रत्येव तिष्ठति पर्यारिणीं भवति पर्यारीव ह्यंतस्यं राष्ट्रं यो ज्योगंपरुद्धः समृंद्धौ वायव्यं (२७)

वृथ्समा लंभेत वायुर्वा अनयौर्वृथ्स इमे वा एतस्मैं लोका अपंशुष्का विडपंशुष्काऽथैष ज्योगपंरुद्धो वायुमेव स्वेनं भागुधेयेनोपं धावति स एवास्मां इमाल्लौंकान् विश्वं प्रदांपयित प्रास्मां इमे लोकाः स्रुविन्ति भुअत्येनं विडुपंतिष्ठते॥ (२८)

मुध्यन्दिने कर्द्रं युमस्य स्पर्धमानो वैष्णावरुणीन्तमिन्द्रौंऽस्य स्वेनं भागुधेयेनोपंसृतो वायुर्व्यं

द्विचंत्वारि श्राच। (४)।॥

. . .

इन्द्रों वलस्य बिल्मपौर्णोथ्स य उत्तमः पृशुरासीत्तं पृष्ठं प्रतिं सङ्गृद्धोदंक्खिद्त्तर सहस्रं पृशवोऽनूदांयन्थ्स उन्नृतोऽभवद्यः पृशुकांमः स्याथ्स एतमैन्द्रमुन्नृतमालभेतेन्द्रमेव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावति स एवास्मै पृशून्प्रयंच्छति पशुमानेव भवत्युन्नृतो (२९)

भंवति साह्स्री वा एषा लक्ष्मी यदुंन्नतो लक्ष्मियैव पृश्चनवंरुन्थे यदा सहस्रं पृश्च्याप्रयादर्थं वैष्णवं वांमनमा लंभेतृतस्मन्वे तथ्सहस्रमद्धांतष्ठ्तस्मादेष वांमनः समीषितः पृश्चयं एव प्रजांतेभ्यः प्रतिष्ठां दंधाति कोंऽर्हति सहस्रं पृश्च्यासुमित्यांहुरहोरात्राण्येव सहस्र सम्पाद्यालंभेत पृशवो (३०)

वा अहोरात्राणि पृशूनेव प्रजांतान्प्रतिष्ठां गंमयृत्योषंधीभ्यो वेहत्मालंभेत प्रजाकांम् ओषंधयो वा एतं प्रजायै परिबाधन्ते योऽर्लं प्रजायै सन्प्रजां न विन्दत् ओषंधयः खलु वा एतस्यै सूतुमपिं घ्रन्ति या वेहद्भवत्योषंधीरेव स्वेनं भागधेयेनोपं धावति ता एवास्मै स्वाद्योनेंः प्रजां प्रजनयन्ति विन्दतें (३१)

प्रजामापो वा ओषंधयोऽस्त्युरुष् आपं एवास्मा असंतः सद्दंदित तस्मादाहुर्यश्चेवं वेद् यश्च नाप्स्त्वावासंतः सद्दंदितित्यैन्द्री स्त्वंशामालंभेत भूतिंकामोऽजातो वा एष योऽलं भूत्यै सन्भूतिं न प्राप्नोतीन्द्रं खलु वा एषा सूत्वा वशाऽभंव-(३२)

दिन्द्रमेव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावति स पृवैनं भूतिं गमयति भवंत्येव यश सूत्वा वृशा स्यात्तमैन्द्रमेवालंभेतैतद्वाव तदिंन्द्रियश साक्षादेवेन्द्रियमवंकन्ध ऐन्द्राग्नं पुंनरुथ्सृष्टमालंभेत य आ तृतीयात्पुरुष्णथ्सोमं न पिबेद्विच्छिंन्नो वा पृतस्यं सोमपीथो यो ब्राँह्मणः सन्ना (३३)

तृतीयात्पुरुषाथ्सोम् न पिबंतीन्द्राग्नी एव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावति तावेवास्मै सोमपीथं प्रयंच्छत् उपैनः सोमपीथो नमिति यदैन्द्रो भवतीन्द्रियं वै सोमपीथ इन्द्रियमेव सोमपीथमवंरुन्धे यदौग्नेयो भवंत्याग्नेयो वै ब्राह्मणः स्वामेव देवतामनु सन्तंनोति पुनरुथ्सृष्टो भवति पुनरुथ्सृष्ट इंव ह्येतस्यं (३४)

सोमपीथः समृद्धौ ब्राह्मणस्पृत्यं तूप्रमालंभेताभि-चर्न्ब्रह्मणस्पतिमेव स्वेनं भागुधेयेनोपं धावति तस्मां एवैनुमा वृश्चिति ताजगार्तिमार्च्छति तूपरो भविति क्षुरपंविवी एषा लक्ष्मी यत्त्रंपरः समृद्धौ स्फ्यो यूपों भवित वज्रो वै स्फ्यो वज्रमेवास्मै प्रहंरित शर्मयं ब्रहः शृणात्येवैनं वैभीदक इध्मो भिनत्त्येवैनम्॥ (३५)

बार्ह्स्पृत्य शितिपृष्ठमालंभेत ग्रामंकामो यः कामयेत पृष्ठ श् संमानाना १ स्यामिति बृह्स्पतिमेव स्वेनं भागधेयेनोपं धावित स एवैनं पृष्ठ श्रंमानानां द्वारोति ग्राम्येव भविति शितिपृष्ठो भविति

भ्वृत्युत्रृतः पृशवों जनयन्ति विन्दतेंऽभवृथ्सन्नेतस्येद्धास्त्रीणिं च॥======[५]

बार्हस्पत्यो ह्येष देवतंया समृद्धौ पौष्ण इयाममालंभेतान्नंकामो-ऽन्नं वै पूषा पूषणंमेव स्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवास्मा (३६) अन्नं प्रयंच्छत्यन्नाद एव भंवति श्यामो भंवत्येतद्वा अन्नंस्य रूप इसमृद्धौ मारुतं पृश्चिमालंभेतान्नंकामोऽन्नं वै मुरुतो

रूप समृद्धौ मारुतं पृश्चिमालंभेतान्नंकामोऽन्नं वै मुरुतों मुरुतं एव स्वेनं भागधेयेनोपं धावति त एवास्मा अन्नं प्रयंच्छन्त्यन्नाद एव भवति पृश्चिभंवत्येतद्वा अन्नंस्य रूप समृद्धा ऐन्द्रमंरुणमालंभेतेन्द्रियकांम् इन्द्रमेव (३७)

स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावित स पुवास्मिन्निन्द्रियं दंधातीन्द्रियाव्येव भंवत्यरुणो भूमान्भवत्येतद्वा इन्द्रस्य रूप॰ समृद्धौ सावित्रमुंप-द्धस्तमालंभेत स्निकांमः सिवता वै प्रस्वानांमीशे सिवतारंमेव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावित स पुवास्मैं सिनं प्रसुवित दानंकामा अस्मै प्रजा भंवन्त्युपद्धस्तो भंवित सावित्रो ह्येष (३८) देवतया समृद्धौ वैश्वदेवं बहुरूपमार्लभेतान्नकामो वैश्वदेवं वा अन्नं विश्वानेव देवान्थ्स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावति त एवास्मा अन्नं प्रयंच्छन्त्यनाद एव भवित बहुरूपो भवित बहुरूप हान्नु समृद्धौ वैश्वदेवं बहुरूपमार्लभेत् ग्रामंकामो वैश्वदेवा वै संजाता विश्वानेव देवान्थ्स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावति त एवास्मैं (३९)

सजातान्प्रयंच्छन्ति ग्राम्यंव भंवति बहुरूपो भंवति बहुरूपो भंवति बहुदेवृत्यों(१) ह्येष समृद्धौ प्राजापृत्यं तूंप्रमालंभेत् यस्यानांज्ञातिमव ज्योगामयंत्राजापृत्यो व पुरुषः प्रजापंतिः खलु व तस्यं वेद् यस्यानांज्ञातिमव ज्योगामयंति प्रजापंतिमेव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावति स एवेनं तस्माथ्स्रामांन्मुश्रति तूपरो भंवति प्राजापृत्यो ह्येष देवतंया समृद्धौ॥ (४०)

अस्मा इन्ह्रमेवेष संजाता विश्वांनेव देवान्थ्यनं भाग्धेयेनोपं धावति त पुवासौँ प्राजापुत्यो हि शिण चा [६] वृषद्भारो वै गांयत्रिये शिरोंऽच्छिन्तस्यै रसः परांऽपतृत्तं बृह्स्पतिरुपांगृह्णाथ्सा शितिपृष्ठा वृशाऽभवद्यो द्वितीयः प्रापंतृत्तं मित्रावरुणावुपांगृह्णीता र सा द्विरूपा वशाऽभवद्यस्तृतीयः परापंतृत्तं

पृथिवीं प्राविश्तं बृह्स्पतिर्भ्यं- (४१)
गृह्णादस्त्वेवायं भोगायेति स उक्षवशः सम्भवद्यक्षोहितं
पुरापंतृत्तद्रुद्र उपांगृह्णथ्सा रौद्री रोहिणी वृशाऽभवद्वार्हस्पत्याः

विश्वे देवा उपांगृह्णन्थ्सा बंहरूपा वशाऽभंवद्यश्चंतुर्थः परापंतथ्स

शिंतिपृष्ठामालंभेत ब्रह्मवर्चसकांमो बृह्स्पतिंमेव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावित स एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं दंधाित ब्रह्मवर्चस्येव भवित छन्दंसां वा एष रसो यद्वशा रसं इव खलु (४२)

वै ब्रंह्मवर्च्सं छन्दंसामेव रसेन रसें ब्रह्मवर्च्समवंरुन्धे मैत्रावरुणीं द्विंरूपामालंभेत वृष्टिंकामो मैत्रं वा अहंविंरुणी रात्रिंरहोरात्राभ्यां खलु वै पूर्जन्यों वर्षित मित्रावरुणावेव स्वेन भाग्धेयेनोपं धावित तावेवास्मां अहोरात्राभ्यां पूर्जन्यं वर्षयत्रछन्दंसां वा एष रसो यद्वशा रसं इव खलु वै वृष्टिश्छन्दंसामेव रसेन (४३)

रसं वृष्टिमवंरुन्धे मैत्रावरुणीं द्विरूपामालंभेत प्रजाकांमो मैत्रं वा अहंवारुणी रात्रिरहोरात्राभ्यां खलु वै प्रजाः प्रजायन्ते मित्रावर्रुणावेव स्वेनं भागुधेयेनोपं धावित तावेवास्मां अहोरात्राभ्यां प्रजां प्रजनयतृश्छन्दंसां वा एष रसो यद्वशा रसं इव खलु वै प्रजा छन्दंसामेव रसेन रसं प्रजामवं (४४)

रुन्धे वैश्वदेवीं बंहुरूपामार्लभेतान्नंकामो वैश्वदेवं वा अन्नं विश्वांनेव देवान्थ्स्वेनं भागुधेयेनोपं धावित त एवास्मा अन्नं प्रयंच्छन्त्यन्नाद एव भविति छन्दंसां वा एष रसो यद्धशा रसं इव खलु वा अन्नं छन्दंसामेव रसेन रसमन्नमवरुन्धे वैश्वदेवीं बंहुरूपामार्लभेत ग्रामंकामो वैश्वदेवा वै (४५)

संजाता विश्वानेव देवान्थ्स्वेनं भागधेयेनोपं धावति त एवास्मैं सजातान्प्रयेच्छन्ति ग्राम्येव भवति छन्देसां वा एष रसो यद्वशा रसं इव खलु वै संजाताश्छन्दंसामेव रसेन रसर् सजातानवंरुन्धे बार्हस्पत्यमुंक्षवृशमालंभेत ब्रह्मवर्चसकामो बृहस्पतिमेव स्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं (४६)

दंधाति ब्रह्मवर्चस्येव भंवति वशं वा एष चंरति यदुक्षा वर्श इव खलु वै ब्रह्मवर्च्स वर्शनैव वर्श ब्रह्मवर्च्समवंरुन्धे रौद्री र रोहिंणीमालंभेताभिचरंत्रुद्रमेव स्वेनं भागधेयेनोपं धावति तस्मां एवैनमावृंश्वति ताजगार्तिमार्च्छंति रोहिंणी भवति रौद्री होंपा देवत्या समृद्धै स्फ्यो यूपों भवति वज्रो वै स्फ्यो वर्ज्रमेवास्मे प्रहंरित शरमयं बर्हिः शृणात्येवैनं वैभींदक इध्मो भिनत्त्येवैनम्॥ (४७)

अभि खलु वृष्टिश्छन्दंसामेव रसेन प्रजामवं वैश्वदेवा वै ब्रह्मवर्च्स यूप एकान्नवि रंशतिश्चं। (७)।॥ 😈 🛚 असार्वादित्यो न व्यंरोचत तस्मै देवाः प्रायंश्चित्तिमैच्छन्तस्मां ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मां एता १ सौरी ६ श्वेतां वशामालंभेतामुमेवाऽ स्वेनं भागधेयेनोपं धावति स एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं दंधाति

वा आंदित्यो यतोऽजांयत् ततो बिल्वं उदंतिष्ठथ्सयौन्येव

ब्रह्मवर्चस्येव भंवति बैल्वो यूपो भवत्यसौ (४८)

ब्रह्मवर्च्समवंरुन्थे ब्राह्मणस्पृत्यां बंभुकुणीमा लंभेताभिचरंन्वारुणं दशंकपालं पुरस्तान्निवंपेद्वरुणेनैव भ्रातृंव्यं ग्राहियत्वा ब्रह्मणा स्तृणुते बभुकुणी भंवत्येतद्वे ब्रह्मणो रूप समृंख्ये स्प्यो यूपों भवित वज्रो व स्प्यो वज्रंमेवास्मै प्रहंरित शर्मयं बर्हिः शृणा- (४९)

त्येवैनं वैभीदक इध्मो भिनत्त्येवैनं वैष्णुवं वांमनमालंभेत यं यज्ञो नोपनमेद्विष्णुर्वे यज्ञो विष्णुंमेव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावति स एवास्मै यज्ञं प्रयंच्छुत्युपैनं यज्ञो नंमित वामनो भंवित वैष्णुवो ह्येष देवत्या समृद्धौ त्वाष्ट्रं वंडुबमालंभेत पृशुकामस्त्वष्टा वै पंशूनां मिथुनानां (५०)

प्रजनियता त्वष्टांरमेव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावित स एवास्मैं प्रशून्मिंथुनान्प्रजनयति प्रजा हि वा एतस्मिंन्प्रशवः प्रविष्टा अथैष पुमान्थ्रसन्वंडवः साक्षादेव प्रजां प्रशूनवंरुन्धे मैत्र श्वेतमालंभेत सङ्गामे सं यंत्ते सम्यकांमो मित्रमेव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावित स एवैनं मित्रण सन्नंयित (५१)

विशालो भेवति व्यवंसाययत्येवैनं प्राजापृत्यं कृष्णमालेभेत् वृष्टिंकामः प्रजापंतिर्वे वृष्ट्यां ईशे प्रजापंतिमेव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावति स एवास्मै पुर्जन्यं वर्षयित कृष्णो भेवत्येतद्दै वृष्ट्यै रूप॰ रूपेणैव वृष्टिमवंरुन्थे श्वलों भवति विद्युतंमेवास्मै जनियत्वा वंर्षयत्यवाशृङ्गो भंवति वृष्टिंमेवास्मै नियंच्छति॥ (५२)

वरुंण सुषुवाणम्त्राद्यत्रोपांनम्थ्स पुतां वांरुणीं कृष्णां वशामंपश्यत्ता स्वाये देवताया आठलेभत् ततो वै तम्त्राद्यमुपांनम्द्यमलंम्त्राद्यांय सन्तंमृत्राद्यत्रोप्नम्थ्स पुतां वांरुणीं कृष्णां वशामालंभेत् वरुंणमेव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावित् स एवास्मा अत्रं प्रयंच्छत्यत्रादः (५३)

पुव भविति कृष्णा भविति वारुणी ह्येषा देवतया समृद्धी मैत्र श्वेतमालंभेत वारुणं कृष्णम्पां चौषधीनां च सन्धावन्नंकामो मैत्रीर्वा ओषधयो वारुणीरापोऽपां च खलु वा ओषधीनां च रस्मुपंजीवामो मित्रावरुणावेव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावित तावेवास्मा अन्नं प्रयंच्छतोऽन्नाद पुव भव- (५४)

त्युपां चौषंधीनां च सुन्धावालंभत उभयस्यावंरुद्धौ विशांखो यूपो भवति द्वे ह्यंते देवते समृद्धौ मैत्र श्वेतमा लंभेत वारुणं कृष्णं ज्योगांमयावी यन्मैत्रो भवंति मित्रेणैवास्मै वरुण शमयित यद्वांरुणः साक्षादेवेनं वरुणपाशान्म् अत्युत यदीतासुर्भवंति जीवंत्येव देवा व पृष्टिन्नाविन्द- (५५)

न्तां मिथुनेऽपश्यन्तस्यां न समेराधयन्ताविश्वनां-वब्रूतामावयोवां एषा मैतस्यां वदद्धमिति साऽश्विनोरेवाभंवद्यः पृष्टिकामः स्याथ्स एतामांश्विनीं युमीं वृशामालंभेताश्विनावेव स्वेनं भागधेयेनोपं धावति तावेवास्मिन्पुष्टिं धत्तः पुष्यंति प्रजयां पशुभिः॥ (५६)

अन्नादौऽन्नाद एव भंवत्यविन्द्रसश्चंचत्वारिश्शच॥———[९] आश्विनं धूम्रलंलाममालंभेत यो दुर्ब्राह्मणः सोमं पिपांसेदश्विनौ

वै देवानामसोमपावास्तां तौ पृश्चा सोमपीथं प्राप्नुंतामृश्विनांवेतस्ये देवता यो दुर्बाह्मणः सोमं पिपांसत्यृश्विनांवेव स्वेनं भाग्धेयेनोपं धावति तावेवास्में सोमपीथं प्रयंच्छत उपैन सोमपीथो नमित यद्ध्रमो भवंति धूम्रिमाणमेवास्मादपंहन्ति लुलामों (५७)

भवति मुख्त पुवास्मिन्तेजों दधाति वायुव्यंं गोमृगमा-लंभेत् यमजंघ्रिवाश्समिभ्रश्सेयुरपूंता वा एतं वागृच्छति यमजंघ्रिवाश्समिभ्रश्संन्ति नैष ग्राम्यः पृशुर्नाऽर्ण्यो यद्गोमृगो नेवैष ग्रामे नारंण्ये यमजंघ्रिवाश्समिभ्रश्संन्ति वायुर्वे देवानां प्वित्रं वायुमेव स्वेनं भागुधेयेनोपं धावति स एवै- (५८)

नं पवयित परांची वा एतस्मैं व्युच्छन्ती व्यंच्छिति तमः पाप्मानं प्रविशति यस्यांश्विने शस्यमाने सूर्यो नाविर्भवंति सौर्यं बंहुरूपमालंभेतामुमेवाऽऽदित्यः स्वेनं भागधेयेनोपं धावित स एवास्मात्तमः पाप्मान्मपंहन्ति प्रतीच्यंस्मै व्युच्छन्ती व्यंच्छत्यप् तमः पाप्मानः हते॥ (५९)

लुलामुः स एव पद्वंत्वारि॰शच॥■

इन्ह्रं वो विश्वतस्परीन्द्रं नरो मरुतो यद्धं वो दिवो या वः शर्म। भरेष्विन्द्रर्थं सुहवर्थं हवामहेऽ४होमुचर्थं सुकृतं दैव्यं जनम्। अग्निं मित्रं वरुण्यं सातये भगं द्यावापृथिवी मुरुतः स्वस्तये। मुमत्तुं नः

मित्रं वर्रुण सातये भगं द्यावापृथिवी मुरुतः स्वस्तयै। मुमत्तुं नः परिज्मा वसुरहा मुमत्तु वातो अपां वृषंण्वान्। शिशीतिमिन्द्रापर्वता युवन्नस्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु देवाः। प्रिया वो नामं (६०) हवे तुराणाम्। आयत्तृपन्मंरुतो वावशानाः। श्रियसे कं

भानुभिः सम्मिमिक्षिरे ते र्शिमिभ्स्त ऋकंभिः सुखादयः। ते वाशीमन्त इप्मिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य मारुंतस्य धाम्नः। अग्निः प्रथमो वस्भिनी अव्याथ्सोमो रुद्रेभिर्भिरक्षतु त्मना। इन्द्रो मुरुद्धिर्ऋतुधा कृणोत्वादित्यैनी वरुंणः सर्शिशातु। सन्नी देवो वस्भिरग्निः सर् (६१)

सोमंस्तन्भी रुद्रियांभिः। सिमन्द्रों मुरुद्धिर्यज्ञियैः समादित्यैर्नो वरुणो अजिज्ञिपत्। यथांऽऽदित्या वसुंभिः सम्बभूबुर्मुरुद्धी रुद्राः समजानताभि। एवा त्रिणामुन्नहृंणीयमाना विश्वे देवाः समनसो भवन्तु। कुत्रांचिद्यस्य समृतौ रुण्वा नरो नृषदेने। अर्हन्तश्चिद्यमिन्धते संञ्जनयंन्ति जन्तवंः। सं यदिषो वनांमहे स॰ ह्व्या मानुषाणाम्। उत द्युम्नस्य शवंस (६२)

ऋतस्यं रिश्ममादंदे। युज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवंता मृडयन्तंः। आवोऽर्वाचीं सुमृतिर्ववृत्याद्र्होश्चिद्या वंरिवोवित्तराऽसंत्। शुचिर्पः सूयवंसा अदंब्य उपक्षेति वृद्धवंयाः सुवीरंः। निकृष्टं घ्रन्त्यन्तिंतो न दूराद्य आंदित्यानां भवंति प्रणीतौ। धारयन्त आदित्यासो जगुथ्स्था देवा विश्वंस्य भुवंनस्य गोपाः। दीर्घाधियो रक्षमाणा (६३)

असुर्यमृतावांन्श्चयंमाना ऋणानिं। तिस्रो भूमींधारयुत्री र रूत चूत्रीणि वृता विदर्थ अन्तरेषाम्। ऋतेनांऽऽदित्या मिहं वो मिहत्वं तदंर्यमन्वरुण मित्र चारुं। त्यां नु क्षृत्रियार् अवं आदित्यान् यांचिषामहे। सुमृडीकार अभिष्टंये। न दक्षिणा विचिकिते न स्व्या न प्राचीनंमादित्या नोत पश्चा। पाक्यांचिद्वसवो धीर्यांचि- (६४)

द्युष्मानीतो अभेयं ज्योतिरश्याम्। आदित्यानामवंसा नूतंनेन सक्षीमिह् शर्मणा शन्तंमेन। अनागास्त्वे अंदितित्वे तुरासं इमं यज्ञं देधतु श्रोषंमाणाः। इमं में वरुण श्रुधी हवंमद्या चं मृडय। त्वामंवस्युराचंके। तत्त्वां यामि ब्रह्मणा वन्दंमानस्तदाऽऽशांस्ते यजंमानो ह्विर्मिः। अहंडमानो वरुणेह बोद्ध्युरुंशरस् मा न आयुः प्रमोषीः॥ (६५)

नामाभिः स॰ शवंसो रक्षंमाणा धीर्याचिदेकान्नपंश्चाशचं॥———[११]

[वायुर्व्यं प्रजापित्स्ता वर्रुणं देवासुरा पृष्वंसाविद्वित्यो दश्शर्षभामिन्द्री वुलस्यं वार्हस्पृत्यं वेषद्वारोऽसौ सौरीं वर्रुणमाश्विनमिन्द्रं वो नर् एकांदश॥११॥ वायुर्व्यमाग्नेयीं कृष्णग्रीवीमुसाविद्वयो वा अंहोरात्राणि वषद्वारः प्रजनियुता हुवे तुराणां पश्चेषष्टिः॥६५॥ वायुर्व्यं प्रमोषीः॥]

This PDF was downloaded from http://stotrasamhita.github.io.

प्रथमः प्रश्नः 20

GitHub: http://stotrasamhita.github.io | http://github.com/

stotrasamhita

Credits: http://stotrasamhita.github.io/about/